A tíz esztendő

Tíz éve, 1987. januárjában érkezett el a banki intézményrendszer modernizációja a második szakaszához, s a monobankrendszerből kialakult a kétszintű bankrendszer. Két éven át folytak az előkészületek, egy esztendő pedig azzal telt el, hogy szimulálták a piaci körülmények közötti működést. A gyakorlatban azt jelentette a kétszintű bankrendszer, hogy a központi funkciókat ellátó MNB-ből üzleti bankok váltak ki, jogi értelemben az MNB hiteligazgatóságából kiszakadt a Magyar Hitel Bank, az Országos Kereskedelmi és Hitelbank, valamint a Budapest Bank. Túl ezen az Országos Takarékpénztár, a Magyar Külkereskedelmi Bank, valamint az Általános Értékforgalmi Bank – léteztek addig is – valóságos önállóságra tett szert. Eltelt tehát tíz esztendő, s kialakult a régió ma is legfejlettebbnek tartott bankrendszere dacára annak, hogy igen jelentős és költséges válságon ment át. Mindeközben letelepedtek, önálló pénzintézeteket hoztak létre Európa, Amerika s a Távol-Kelet jelentős nagybankjai, versenyre késztetve a hazaiakat, s olykor már meg is vásárolva egyiket-másikat. A magyar bankrendszer tavaly márciusban 38 pénzintézetet, 248 takarékszövetkezetet, négy hitelszövetkezetet jelentett, az 1995. december 31-i adatok szerint saját tőkéjük 297 milliárd forintot, jegyzett tőkéjük 220 milliárdot tett ki, együttes mérlegfőösszegük pedig 3876 milliárd forintra rúgott, s megfelelt az 1995. évi GDP 70 százalékának. A kétszintű bankrendszer tíz esztendejét ma köszönti, ünnepli a pénzügyi szakma: neves szakértők előadásokban elemzik a múltat, és igyekeznek felvázolni bankrendszerünk várható fejlődését. Ehhez kapcsolódik összeállításunk is.

Kovács Álmos a „bankosodás" növelhetőségéről

A tőke mozgása megbünteti a rossz gazdaságpolitikát

A bankrendszer első tíz évének eleje és legvége nevezhető csak jó eredményű időszaknak, ám egyenlőségjelet nem lehet tenni a két perriódus közé. A nyolcvanas évek végén főképp a jogi szabályozás hiányosságai segítették elő a nagy nyereséget. Számokban is kifejezhetően 1996-tól a már eléggé szigorú törvényi környezetben és a bankkonszolidáció következtében végrehajtott karcsúsítás, költségtakarékossá tett gazdálkodás eredményeképp nemzetközileg is elfogadható tőkemegfelelési mutatóval, reményteljes fejlődési tendenciával rendelkeznek a privatizációra „érett" bankok. *A bankrendszer e második szakaszáról vajon már elmondható, hogy hozzásegítheti az ország pénzügyi kultúráját a nemzetközi színvonal eléréséhez?* – kérdeztük *Kovács* Álmostól, a Magyar Nemzeti Bank alelnökétől.

– Lényeges hatékonyságjavulás, nyereségnövekedés következett be a pénzintézetek működésében, s javult a szolgáltatások színvonala is – értékeli az utóbbi időszak változásait Kovács Álmos. – Pozitívum, hogy a bankrendszer a jobb helyzetét *nem az ügyfelek rovására érte el*, ellenkezőleg, reálértelemben is csökkentek a hitelkamatok. A javulást a vállalati, azon belül is elsősorban a tőkeerős cégek köre tapasztalhatja, a lakossági és kisvállalkozói szféra egyelőre szerénytebb fejlődést érzékelhet. Az elérhető szolgáltatások köre bővült, de a verseny nem kényszerítette ki az áraknak olyan mértékű csökkenését, mint amilyen a vállalati piacon megfigyelhető. Szerencsére több bank rájött már arra, hogy hosszabb távon a lakossági üzletágat is fejlesztenie kell. Magyarországon a bankrendszertől igénybe vett szolgáltatások aránya a GDP-hez képest még mindig viszonylag kicsi, azaz *bőven van lehetőség a „bankosodás" növelésére.*

– A jogi környezet követte a gazdasági környezet változását, s megteremtődtek az univerzális bankrendszer működésének kezdeti feltételei. A tulajdonosváltás gyors befejezése pedig már nem csupán álom, tehát minden tekintetben jobb kondíciók közé kerülhetnek a pénzintézetek. A nemzetközi gyakorlatban – figyelmeztetnek rá olykor – a pénzvilág elszakadni látszik a reálszférától, s ezt nem tekintik üdvözítőnek. A privát – és főleg külföldi szakmai tulajdonosok kezébe kerülő – hazai bankok rálépnek-e erre az elszakadást is jelentő útra, s ha igen, jelent-e ez az állapot veszélyt?

– Valóban sok félreértéssel lehet találkozni arról, hogy a pénzvilág mi mindent tud a gazdaság többi folyamatától elkülönülten tenni. Ami valóban igaz, hogy a tőke nagyon gyorsan képes egyik országból a másikba átáramlani, s ha ez megtörténik, akkor az az ország, amelyikből kivitték a tőkét, valóban rossz helyzetbe kerülhet. De ettől teljesen el kell választani azt, hogy a belföldi bankrendszer képes-e függetlenedni az ország reálgazdaságának teljesítményétől. Szerintem legfeljebb igen rövid távon lehetnek csak különbségek, hosszabb távon a pénzügyi rendszer akkor képes egészségesen, hatékonyan működni, ha a gazdaság jól prosperál, és persze igaz a visszahatás is. Azt sem tartom realitásnak, hogy a reálgazdaság gyengülő teljesítménye együtt járjon a pénzügyi rendszer javuló teljesítményével. Bár volt egy időszak az évtized legelején, amikor a bankrendszerben látszólag jó eredmények jelentek meg, és a reálgazdaság teljesítménye csökkent, romlott. Csakhogy a probléma a szabályozásban, a jogi környezet hiányosságában volt, ez adott lehetőséget látszateredmények kimutatására, sőt esetenként ellenkező szándék esetén sem tette lehetővé, hogy a mérleg a bank valós helyzetét tükrözze. A mai számviteli rendszer azonban már a realitásokat tükrözi. Ami pedig a nemzetközi gyakorlatban a reálgazdasági folyamatoktól elkülönülő pénzfolyamatokból adódó veszélyeket illeti, sok esetben csak arról van szó, hogy bizonyos jelenségekről nagy fantáziájú emberek téves következtetésekre jutnak. A szabad tőkeáramlás feltételei között valóban megtörténhet, hogy valamilyen negatív hír miatt az eddig intenzíven befektető külföldi alapok az érintett országban azonnal eladják befektetéseiket veszteségminimalizáló céllal. Ebben az eseben valóban összeroppanna annak a bizonyos országnak a részvénypiaca, jelentős továbbgyűrűző hatással. Tehát mondható az, hogy a nemzetközi tőkeáramlásnak lehetnek veszélyei, de megfogalmazható az állítás éppen fordított alapon. Mivel tudni lehet, hogy a tőke mikor, minek hatására áramlik el egy országból, ezért nagyfokú fegyelemre van szükség a pénzügyi rendszerben. Ha tehát nincs meg a pénzügyi fegyelem a makrogazdaságban, akkor valóságos a veszélye annak, hogy a tőke elindul az országból. Magyarán, a kormányokat is jobban meg lehet győzni arról, hogy józan pénzügypolitikát folytassanak. S mert nyitott világban élünk, a külföldi tőke mozgása megbünteti a rossz, illetve jutalmazza a jó gazdaságpolitikát, ezért nagyobb fegyelmező erő is a gazdaságok számára. Vagyis esélyt teremt arra, hogy súlyos gazdaságpolitikai hibákat ne lehessen büntetlenül, hosszú időn keresztül elkövetni.

A régió legfejlettebb bankrendszere

Princz Gábor a tíz évvel ezelőtti reformbizottságról, a lakosságért folyó versenyről és az úttörők produktumáról

A kétszintű bankrendszer létrejöttekor, tíz évvel ezelőtt még nem létezett a Postabank. Egy évet „késett", kilenc esztendővel ezelőtt alapították. Nem járhatta azt az utat, amit a Nemzeti Bankról leválasztott kereskedelmi bankok. Ám azok, akik akkoriban a bankszakmát személyükben is jelentették, szinte kivétel nélkül bábáskodtak a kétszintű – mondhatni valódi – bankrendszer megszületésénél. Princz Gábor pedig hivatalból is jelen volt, hiszen az MNB delegáltjaként az előkészítést szakmailag kimunkáló bankreformbizottságban dolgozott. Egy évvel később pedig – kedvet kapva a nagy vállalkozáshoz – egyike volt a Postabank és Takarékpénztár Rt. alapítóinak, s azóta is elnök-vezérigazgatója e pénzintézetnek. A szakmai őskorról, emlékeiről és a mai bankrendszer életesélyeiről kérdeztük őt.

– A Postabank Rt. elnök-vezérigazgatója a nyolcvanas évek második felében a bankreformbizottságban dolgozott, s az ebben a csoportban munkálkodókat időnek utána a kétszintű bankrendszer atyjainak is nevezték, sőt mint progresszív gondolkodókat tartották nyilván. Akkoriban vajon mennyit lehetett sejteni a későbbi generális változásokból, hiszen legfeljebb a Fordulat és reform sugallhatott valamit? Márpedig a kétszintű bankrendszer megteremtése az addigi politikai és főleg gazdasági keretek lényeges kitágítását vetítette előre.

– Nem érzem magam atyának, inkább a kétszintű bankrendszer fiának – vélekedik *Princz* Gábor. – Az én olvasatomban nagyon szépek voltak azok az évek, hiszen végre megindulhattak olyan gazdasági folyamatok, amilyenek a korábbi időszakhoz képest látványos gazdasági, sőt társadalmi, politikai változást, átalakulást készítettek elő. Olykor még túl avantgárdnak, túl messzire tekintőnek tetsző elképzeléseket is dédelgettünk. Rendkívül jó hangulatú s néha szélsőséges vitákat folytattunk, melyek a részt vevő, velem egykorú fiatal közgazdászoknak egy életre szóló, maradandó élményt is jelentettek. Akkoriban egyébként is több kvázi kormánybizottság dolgozott a gazdaság különböző területeinek reformjain. Én értelemszerűen a bankokkal foglalkozóban vettem részt, hiszen az MNB akkori elnöke, *Tímár* Mátyás mellett voltam szakmai titkár, s a napi munka mellett dolgoztam a bizottságban. A jegybanki feladataim szintén nagyon izgalmasak voltak, hiszen például fizetésimérleg-tervezéssel, országos hitelmérleggel, az eladósodás ügyeivel foglalkoztam. Úgy gondolom, jó környezetben értékes, előremutató munkát végezhetett a bankreformbizottság: létrehozhatta *a gazdaság motorját*. Valóban megteremtődtek az alapok, a jegybank és a kereskedelmi bankok új viszonyrendszerének a szabályai, s felrajzolódott a tőzsde szerepe is. Tény, hogy tevőlegesen részt vett mindenki a bankrendszer létrehozásában, aki elfogadta ezt a szellemi kihívást. Az akkori körülmények között, az akkori feltételek mellett nagyon komoly lépéseket sikerült tenni egy modern gazdaság kimunkálásának érdekében, amit tíz évvel később is vállalni lehet.

A ledolgozott hátrány

– Az akkori időket jellemzendő egy korábbi interjúban jelentette ki Princz Gábor, hogy a megszületett bankrendszer kicsit fejlettebb volt, mint a gazdasági struktúra. Eltelt tíz év, ma vajon elmondható ugyanez?

– A fejlettséget úgy értettem, hogy az akkori gazdasági környezetben futott kicsit előre a bankrendszer. Ma azt lehet mondani, hogy a gazdaság *ledolgozta* hátrányát, hiszen elindult a privatizáció, megvalósult több fontos reform, stabilizálódtak a makrogazdaság pénzügyi folyamatai. A bankrendszer ugyanakkor ma már többé-kevésbé betölti azt a szerepet, amire szüksége van egy

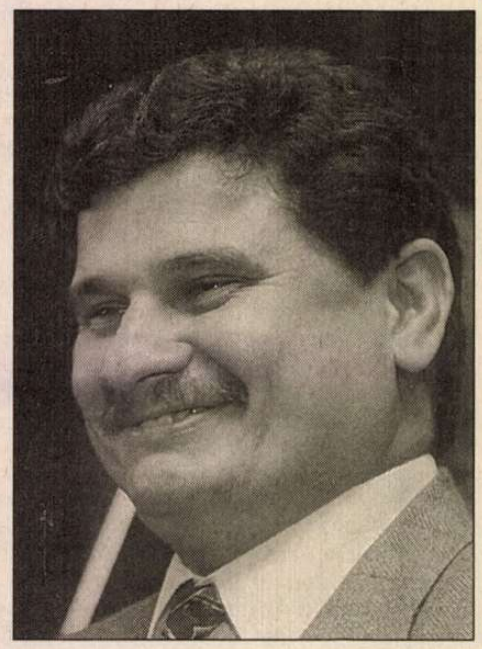

Princz Gábor: A bankszakma hazai úttörőjének sem rossz lenni

modern gazdaságnak, s amelyikkel – függően persze a környezettől, annak változásaitól – a pénzintézetek mind harmonikusabban együttműködhetnek.

A befektetők voksai

– A Postabank elnök-vezérigazgatója még tavaly szorgalmazta, hogy legyen egy alkalom tudományos igényű elemzésre, a tíz év áttekintésére s annak megvizsgálására, jó irányban fejlődik-e a bankrendszer. Az elméleti vizsgálódásra valóban sor kerül, aminek mondanivalóját akár konvertálhatja is a Postabank azzal a gyakorlati folyamattal, hogy évről évre növeli befektetését, annak arányát a magyar pénzintézet osztrák szakmai tulajdonosa, s tőkéjével mond véleményt a bankról, illetve a magyarországi gazdasági környezetről.

– Az osztrák befektető többszöri, mondhatni folyamatos döntései a bankunkról, a magyar piacról *értékítéletet* jelentenek. De nem vagyunk ezzel egyedül, hiszen többé-kevésbé sikeresen folyik a hazai állami bankok privatizálása, s tudvalevő, merőben más előzményű és értékű tevékenység ebbe a szektorba befektetni, mint a gazdaság más ágaiba, a vállalati szférába. A külföldi partner elfogulatlan, döntése előtt hosszasan és részletesen megvizsgálja mind a kiszemelt bankot, mind a tágabb környezetet, az ország gazdaságpolitikáját. A bankbefektetéssel piacot, ügyfélkört kívánnak elérni, s a manapság tapasztalható felgyorsult, jó eredményű folyamat egyben válasz arra is, hogy *megfelelő irányban* fejlődik a magyar bankrendszer.

– A Postabank többször is deklarálta, hogy piaci részarányának növelésében látja saját jövőjét. Ám éppen napjainkban lehet mind fontosabb megválaszolni, hogy e program mennyire koncentrálhat éppen arra a lakossági ügyfélkörre, amelyből akár a bankszektorba befektető két holland pénzintézet, akár a Budapest Bankot megvevő General Electric Capital is minden erővel ki akar szakítani magának mind nagyobb hányadot. Milyenné válik ez az ügyfélkör, illetve akar-e kilépni a jövőben a hagyományos „kőépület fiókok" rendszeréből a Postabank, létehozva, kínálva egyre szélesebb palettáját az elektronikus, telefonos szolgáltatásfajtáknak, egészen a ma még főképp az üzleti szférában ismert home banking technika alkalmazásáig?

– Ténylegesen a piaci növekedésben látjuk a jövőnket, de óvatosabb és intenzívebb fejlődés várható, hiszen az elmúlt kilenc évben kiépült a szükséges infrastruktúránk, alapszolgáltatásokat nyújtó rendszerünk. Az elkövetkezendőkben tehát *árnyaltabb és minőségibb bővülésnek* lesz létjogosultsága. Ezt kell tennünk, ha a jóval élesebb versenyben is javítani akarjuk pozícióinkat. A piacon valóban igen erős bankok vetélkednek ma már egymással, aminek egy biztos győztese lesz, *a lakosság*, hiszen jóval magasabb szintű szolgáltatást kap. A Postabank a legközelebbi időben több új konstrukcióval, új kártyák sorozatával jelenik meg, ám nem csupán ezzel igyekszünk megfelelni a piaci kihívásnak, hanem egyebek között azzal is, hogy más bankokkal együttműködünk, s például lehetővé tesszük kölcsönösen a pénzkiadó automaták használatát ügyfeleinknek. A home banking szolgáltatás valamennyi vállalati ügyfelünk számára elérhető, igen magas színvonalon. De lépünk itt is a lakosság felé, kezdetben a brókercégünk környezetében. Egyelőre itt még nincs tömeges kereslet, ám világos, hogy a jövő egyik nagy fejlődési iránya éppen az ilyen technikai kapcsolat a bank és ügyfelei között. Tehát intenzív fejlesztést folytatunk.

– A pénzügyi kormányzat eltökélte, hogy a helyzeti hátrányban lévő kisvállalkozások finanszírozásában, hitelezésében újít, azaz keresi akár a normatív támogatás módját, melyben valamennyi banknak lehetőséget kínál, akár egy új, állami, specializált bankot hoz létre céljai elérése érdekében. A Postabank megalakulása óta szerves kapcsolatot épített ki a vállalkozói környezettel, azaz nem idegen ma sem ennek az ügyfélkörnek a kiszolgálása. A pénzügyi kormányzat elgondolásaiban lát-e fantáziát, és kíván-e szerepet vállalni e megcélzott körnek a finanszírozásában a Postabank?

– Pénzintézetünk kisvállalkozás-párti, de ezt nem csupán érzelmi alapon jelenítjük meg, hanem az üzleti gyakorlatban is. Változatlanul vezetünk számlát e kör tagjainak, s *nincs szándékunk kivonulni erről a piacról*, mi több, a finanszírozásban szintén megtaláljuk számításainkat, bármennyire is szigorú, bankszerű feltételeket kell alkalmaznunk. A kis- és középvállalkozói szféránál is része az üzletfilozófiánknak a *tömegszerűség*. Ilyenformán az is világos, hogy amint kikristályosodik a kormányzati elképzelés ennek a körnek a támogatási módjáról, a Postabank részt vesz bármelyik konstelláció megvalósításában. Vagyis ha például az állam létrehoz egy pénzintézetet, mi készséggel kooperálunk az új intézménnyel. A Postabank olyan méreteket ért el, s olyan kort élt meg, hogy most már nyugodtan mondhatja, hogy a kis magánvállalkozók fejlődését tartja fontosnak: e kör támogatása hosszabb távon oda vezethet, hogy valóban *jóval magasabb pénzügyi kultúrával rendelkezik, illetve az Európai Unióban szokásos adómorállal, jó jövedelmi pozíciókkal.* Legalább ennyire fontos a magyar gazdaság számára a jelzálog-hitelezés intézményének megvalósítása. A törvény elfogadása előtt ezért tartottuk szükségesnek, hogy egyik alapítói legyünk egy kvázi bankkonzorciumnak, amelyik majd létrehozza a jelzálog-hitelezés pénzintézetét.

Az ifjak öröksége

– A kétszintű bankrendszer évfordulója apropóján éppen ma ünnepséget szerveznek a hazai pénzügyi élet képviselői, nota bene: voltak, vannak ellenzői is a rendezvénynek, a méltatásnak…

– Valóban polemizáltak banki körökben arról, hogy kell-e ünnepelni, illetve van-e mit ünnepelni. Én azt hiszem, szükséges a visszatekintés, és nem haszontalan figyelmet szentelni annak, hogy éppen a tízéves folyamatnak betudhatóan *ma is a régió legfejlettebb bankrendszereként tartja nyilván a pénzvilág a magyart*. Ebben rengeteg szellemi munka testesül meg, s most már valóban olyan jó alapokat vehet át az az új generáció, szakembergárda, amelyiknek természetes dolog a nemzetközi értelemben vett viszonylagos fejlettség. Nekik már jóval könnyebb ráhangolódni a modern pénzvilág követelményeire s ezen keresztül a magyar gazdaság pozícióinak javítására. De azért a bankszakma egyik hazai *úttörőjének* sem rossz lenni…

Legyünk-e ügyfelek?

Manapság, ha azt a szót halljuk: bank, kellemetlen képzettársításaink támadnak. Emlékfoszlányok a szocialista tudatformáló Brecht Háromgarasos operájából, hogy „jobb üzlet bankot alapítani, mint kirabolni", ami, valljuk be, tetszetős féligazság, s ami azzal egyenlő, félhazugság. Botrányokra emlékezünk, az Általános Vállalkozási Bankéra, az Ybl-bankéra, a magyar tulajdonú bankok elveszett tőkéjének pótlására fordított milliárdokra. A veszteségek a bankok számának s különösen mérlegfőösszegeinek kis töredékét érintették, s azokból nem vonható le következtetés a mintegy negyven pénzintézetre.

Annak a vállalkozónak, cégnek, háztartásnak, személynek, aki bankügyfél, számos előnye van azokkal szemben, akik inkább „ülnek" a megtakarításaikon. A közbiztonság állapota miatt a számlapénz, illetve az elektronikus kártya, valamint a készpénz nélküli forgalom növeli a pénzvagyon biztonságos voltát, a fizetett betéti kamatok az inflációs rátán felüli kamatjövedelmet nyújtanak egyéves lekötés esetén, illetve azon túl. Sem a betétesek és folyószámla-tulajdonosok, sem a pénzüket harisnyában őrzők nem juthatnának hitelhez, ha nem lennének források, a hitelnyújtást lehetővé tevő megtakarítások, illetve felhalmozások. A bankok ügyfeleinek sok hasznos szolgáltatást nyújtanak, biztonságot adnak neki, akár vásárló, akár eladó a tekintetben, hogy a megvásárolt áruhoz, illetve a szerzett követeléshez hozzájut, továbbá információkkal látják el a piaci lehetőségek tekintetében. Bizonyos kockázatokat is átvállalnak, illetve ha nem vállalják bizonyos belföldi vagy külföldi követeléssel kapcsolatban a garanciát, ez fontos információ termelőnek és kereskedőnek egyaránt vevőik, illetve szállítóik megítéléséhez. S mindezt a határon átlépő forgalom tekintetében is megteszik.

A tisztességes többségnek és a társadalomnak előnye származik abból, hogy a bankszámlaforgalom megnehezíti az illegális jövedelmek eltitkolását. Társadalmi érdek az is, hogy a magyar gazdaságban, de konvertibilis pénzünk lévén, a világgazdaságban létrejövő megtakarításokhoz azok férhetnek hozzá, akik szigorúan üzleti, és nem politikai vagy összeköttetési alapon a legnagyobb valószínűséggel kamatostul vissza képesek fizetni a kölcsönöket, amelyeknek forrása 87,5 százalékban a betétesek és a folyószámla-tulajdonosok pénze. Ez pedig azt jelenti, hogy a megtakarításokat azok forgathatják, akik a legbiztonságosabban és a legnagyobb mértékben járulnak hozzá az ország vagyonának szaporodásához.

Bácskai Tamás

Az oldalt szerkesztette: Gergely László